

LUND UNIVERSITY

Slagen dam och tystnaden

Nilsson, Gabriella

Published in:
Nätverket etnologisk tidskrift

2005

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Nilsson, G. (2005). Slagen dam och tystnaden. *Nätverket etnologisk tidskrift*, 14, 65-78.
<https://www.antro.uu.se/natverket-etnologisk-tidskrift>

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Slagen dam och tystnaden

Av

Gabriella Nilsson

Gabriella.Nilsson@etn.lu.se

Tigandets tid är förbi

"Tigandets tid tycks vara förbi. Kvinnor i alla åldrar kan och vill uttrycka sina upplevelser av hot och våld. Tillsammans ger kvinnorna en bild av sakernas tillstånd som är en massiv utmaning av myten om Sverige som ett redan jämställt land." (Brottsoffermyndighetens generaldirektör Britta Bjelle i företalet till Slagen Dam, Lundgren m.fl. 2001:5.)

I samband med att Kvinnofridsreformen genomfördes i Sverige 1998 uppdrog regeringen åt brottsoffermyndigheten i Umeå att utföra en särskild brottsofferundersökning. Undersökningen skulle *"närmare bedöma den verkliga brottsligheten"* och fungera som ett komplement till den officiella statistik över mäns våld mot kvinnor som brottsförebyggande rådet normalt svarar för (*Faktablad från regeringskansliet* 1999:4). Brottsoffermyndigheten tilldelade i sin tur Eva Lundgren, professor i sociologi med särskild inriktning på våld mot kvinnor och Gun Heimer, överläkare och chef för RiksKvinnocentrum, ansvaret för genomförandet. Tillsammans med juristen Jenny Westerstrand och sociologen Anne-Marie Kalliokoski genomförde de den omfångsundersökning som skulle resultera i rapporten *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige* (Lundgren m.fl. 2001).

En enkät skickades ut till tiotusen svenska kvinnor mellan femton och sextiofem år. Sjutusen av dem svarade och resultatet var entydigt: *"Totalt har 46 procent av alla kvinnor efter sin 15-årsdag erfarenheter av våld från någon man. 12 procent av kvinnorna har varit utsatta under det senaste året"* (Lundgren m.fl. 2001:8). Den 14 maj 2001 presenterades undersökningen på Rosenbad i Stockholm och de höga siffrorna förväntades väcka kalabalik. Men *"[k]alabaliken uteblev. Visserligen fick undersökningen uppmärksamhet, men med tanke på allvaret i innehållet, har det varit förvånansvärt tyst"*, skriver ROKS tidskrift *Kvinnotryck* och Eva Lundgren undrar i samma artikel om

"siffrorna [är] för hotfulla att ta till sig, då de berör i stort sett hela befolkningen?" (Kvinnotryck nr 4/2001).

De resultat som presenteras i Slagen dam tolkas, som inledningscitatet visar, som en utmaning av jämställdhetsdiskursen och att tigandets tid är förbi. Kvinnorna vågar äntligen bryta tystnaden och berätta om det våld de utsatts för men samtidigt upplevs den uteblivna "kalabaliken" som ett nedtystande av författarna själva (jfr Lundgren och Westerstrand 2001). Det intressanta här är vad denna upplevelse bottnar i och vad tystnaden i så fall syftar till, för, som historikern Eva Österberg skriver i en artikel om isländska sagor, tystnaden som kulturell yttring är minst lika intressant som talet. Även tystnaden kan förstås som ett instrument för att befästa, producera, utöva eller underminera makt (Österberg 1991:165f). Den kan snarare ses som en aktiv handling än som underlåtelse att handla eftersom man genom tystnad kan åstadkomma helt andra saker än genom talet (jfr Rabinowicz 1997:65).

I Pierre Bourdieus fältteori fungerar tystnad som ett sätt att försvara makten. Den dominerande föreställningen på ett fält, den så kallade doxan, behöver inte artikuleras i kampen om tolkningsföreträde utan kan förbli en tyst sanning. De som försvarar doxan, de ortodoxa, kan och bör förbli tysta samtidigt som allt eventuellt motstånd tystas ner. För dem som vill utmana makten, de heterodoxa, gäller det därför att bryta tystnaden, dels genom att själva artikulera alternativa tolkningar, dels genom att tvinga de ortodoxa till försvar och därmed få dem att tala. Detta eftersom det är först när doxan behöver försvaras som den kan uppmärksammas som potentiellt föränderlig (jfr Bourdieu 1991:132ff).

På ett fält finns alltså en ständig spänning mellan tal och tystnad som är intressant. I den här artikeln vill jag därför med hjälp av debatten kring Slagen dam försöka få syn på hur tystnad fungerar som taktik i kampen om tolkningsföreträde på ett politiskt fält.

Fyrtiosex procent slagna damer

Ett återkommande problem såväl i forskningen som i den offentliga debatten om mäns våld mot kvinnor är var gränsen för vad som ska betraktas som våld ska dras. Vi ställer oss frågor kring vad som är "normal" sexualitet och vad som är sexuella övergrepp. Ska hot, trakasserier och psykisk misshandel

definieras som våld eller bara sådana handlingar som lämnar synbara spår på kroppen? Är det överhuvudtaget möjligt att dra tydliga gränser mellan våldshandlingar och andra maktuttryck och är det i så fall önskvärt? Dessa frågor ställs på sin spets i Slagen dam, där man kommit fram till resultatet att nästan hälften av Sveriges kvinnor utsatts för våld av en man och där, som man skriver i baksidestexten, "resultaten visar på klara samband mellan olika former av våld, mellan hot, fysiskt och sexuellt våld" (Lundgren m.fl. 2001).

För att förstå Slagen dam måste man känna till att utgångspunkten är den radikalfeministiska kontinuumtanken, en tanke som innebär att mäns våld mot kvinnor visserligen tar sig olika allvarliga uttryck men ändå befinner sig på en och samma skala. Mäns allmänna makt och kvinnors allmänna underordning är roten till allt från kontrollerande beteende till grova våldsbrott (Lundgren m.fl. 2001:16). Härmed motsätter man sig alltså föreställningen att det går att dra tydliga hierarkiska gränser och mellan olika typer av våld. Kontinuumtanken gör det möjligt att se olika kontrollformer riktade mot kvinnor som en del av ett sammanhang och den begränsning som olika former av maktutövning över dem leder till (*Kvinnotryck* nr 4/2001).

Konsekvensen av detta synsätt är att uppfattningen att det är en liten grupp män med svår barndom, psykiska störningar eller alkoholproblem som slår kvinnor inte håller. Tvärtom är en av slutsatserna i Slagen dam att våldshandlingar är vanligt bland män. Författarna hävdar att det är rimligt att om 46 procent av kvinnorna utsatts för våld så måste 46 procent av männen utfört våldshandlingar. *"Det finns ingen anledning att tro att det skulle vara en mindre andel män som slår än kvinnor som blir slagna. Det sannolika är att det även är 46 procent av de svenska männen som någon gång utövat våld mot en kvinna"* säger Eva Lundgren till *Kvinnotryck* (*Kvinnotryck* nr 4/2001). Härmed säger man sig slå hål på många myter om mäns våld mot kvinnor.

Rädslan för våldets gränser

Mycken av kritiken mot kontinuumtanken handlar om att man inte skiljer mellan det "verkligt allvarliga" våldet och andra, i jämförelse mer uthärdliga, handlingar. Denna motvilja mot att betrakta olika former av maktuttryck såsom våldshandlingar skulle kunna ses som en rädsla för våldets gränser, det vill

säga en rädsla för vilka konsekvenser vidgade gränser för våldsdefinitionen skulle kunna få för "vanliga" människor. En vid definition av våld skulle ge kvinnor ökad möjlighet att anmäla olika former av manlig maktutövning och därmed minska mäns möjlighet att utöva makt. Sett ur ett historiskt perspektiv till exempel i fråga om lagstiftning är detta en konsekvens som både män och kvinnor förefaller ha svårt att acceptera.

I stor utsträckning kom kritiken av Slagen dam att handla om just detta. I sin kolumn i *Aftonbladet* den 22 augusti 2000 "*misstror*" Yrsa Stenius "*Lundgrens siffror*". Hon menar att siffrorna "*ter sig orimliga mot bakgrund av den vardagsverklighet vi alla iakttar även om vi beaktar det som sker bakom stängda dörrar*" (*Aftonbladet* 22/8 2000).¹ Och kriminologiprofessor Jerzy Sarnecki avfärdar i sin tur resultaten i *Aftonbladet* den 15 maj 2001 under rubriken *Rent nonsens om våld mot kvinnor*. "*Ska jag vara kritisk så tycker jag att resultatet – att varannan kvinna utsatts för våld eller hot – är ointressant*" [...] (*Aftonbladet* 15/5 2001). Sarnecki är skeptisk till att man i undersökningen fokuserar lika mycket på det "*temporära och lindriga våldet mot kvinnor som på det systematiska*". Om Lundgren m.fl. menar att kontinuumbegreppet belyser det faktum att mäns våld mot kvinnor inte är ett marginellt problem, så hävdar Sarnecki här tvärtom att den vida definitionen av våld enbart gör det svårare att göra någonting åt våldet.

Samma argumentation återkommer i *Dagens Nyheter* den 21 maj samma år under rubriken *Forskare på fel sida dörren*. Det är ledarskribenten Hanne Kjöllér som menar att det är viktigt att tydligt skilja mellan kvinnomisshandel och en smäll på käften i korvkioskkön. Hon är kritisk till kontinuumtanken och håller inte med om att förhållandet mellan en man som ringer och flåsar i telefonluren och en man som slår ihjäl sin fru bara är en skillnad i våldets uttryck. "*Okej. Det är varken kul att bli kallas "tjockis" eller att dansa med en oönskat närgående man. Men är det våld?*" (DN 21/5 2001). Kjöllér menar att resonemanget både är orimligt och olyckligt "*därför att det beskriver halva Sveriges befolkning som potentiella mördare*"; ett vidvinkelperspektiv där man missar det allvarliga våld som enligt henne verkligen borde stå i fokus, exempelvis att en kvinna var tionde dag mördas av

¹ Kolumnen är skriven innan Slagen dam publicerats som ett svar på en debattartikel skriven av Eva Lundgren där hon presenterade några av resultaten från Slagen dam.

en närstående man. Ingen kvinna tjänar på att det våld som inte är kvinnoförtryck kallas detta, menar hon (DN 21/5 2001).

För Eva Lundgren och Jenny Westerstrand bottnar den här typen av kritik i den dominerande föreställningen om att mäns våld mot kvinnor är systematiskt och utövas inom en relation. Men dessa kvinnofridskränkande brott som tidigare varit så kontroversiella och som Eva Lundgren själv i allra högsta grad arbetat för att lyfta fram, används nu, enligt Lundgren och Westerstrand, *"för att blockera en diskussion om kvinnors erfarenhet av våld ur ett vidare perspektiv. Kvinnors erfarenheter från andra arenor än hemmet och av våld från andra än makar/sambos tycks vara minerad mark"* (Lundgren och Westerstrand 2001:23). Det förefaller här alltså handla om ett bakslag för forskningen om mäns våld mot kvinnor där det faktum att vi fått en kvinnofridslagstiftning och uppmärksammat det systematiska våldet mot kvinnor, resulterat i att vi tvingas acceptera det "temporära och lindriga" våldet i "korvkioskkön".

"Ett livsfarligt och revolutionerande projekt"

Slagen dam är skriven utifrån ett feministiskt jämställdhetsperspektiv, vilket kan sägas låg i själva uppdraget att vara ett komplement till den officiella statistiken. Det är alltså inte konstigt att Eva Lundgren menar att ansvaret för att minska våldet måste läggas på alla män eftersom det är *"tydligt att mäns övergrepp är en del av vardagen, hur jämställda vi än tror att vi är"* (Genus nr 3/2001). Men detta synsätt är naturligtvis provocerande för många.

Psykiatriprofessor Sten Levander, som själv arbetat mycket med våldsamma män, hävdar att siffrorna i Slagen dam är resultatet av, om inte forskningsfusk, så i alla fall en manipulation av materialet för att uppnå politiskt korrekta resultat. *"I Slagen dam har man en bred definition av våld. [...] Man har lagt en låg tröskel för att karaktärisera mänskligt samspel som våld för det ger 'bra frekvenser', enligt ett doktorandseminarium där jag hade en spion. Och slutsatsen blir att en majoritet av vanliga män är våldsamma"* (Levander 2002). Enligt Levander är det inte alls "vanliga män" som misshandlar utan 90 procent av de våldsamma männen har psykiatrisk diagnos. Men, menar han, *"det är politiskt omöjligt att säga att inte vanliga män misshandlar kvinnor. Och*

motivet är, vi slipper stigmatisera utsatta grupper och så kan man tjonga till männen som kollektiv” (Levander 2002).

Sten Levander anser att perspektiven i *Slagen dam* representerar de dominerande synsätten på fältet, att författarna tillhör den grupp av, för att tala med Bourdieu, ortodoxa forskare som försöker tysta dem som hävdar motsatsen, såsom han själv. Nedtystandet sker enligt Levander genom censur. En studie som skulle motbevisa *Slagen dam* ”*citeras inte för den passar inte, den dumma allmänheten kan missledas. Här är det alltså det här censurtänkandet*” (Levander 2002).

Men medan Sten Levander hävdar att det är *Slagen dam* som representerar de dominerande synsätten, själva doxan, så skriver Lundgren m.fl. tvärtom att *Slagen dam*, just genom det många gånger provocerande maktperspektivet, sticker hål på myten om mäns våld mot kvinnor. Det är forskare som Levander som understödjer den dominerande ortodoxa föreställningen att våldsamma män är sjuka avvikare, medan Lundgren m.fl. själva tillhör de heterodoxa utmanarna. Till *Kvinnotryck* säger Lundgren att ”[m]in kompetens upplevs som livsfarlig, bara för att jag kopplar ihop män och makt. Detta gör mig lite trött. Motståndet kommer när man sätter samman dessa två fenomen – kön och makt” [...]”Vi måste inse att jämställdhetspolitiken i detta avseende är ett livsfarligt och revolutionerande projekt” (*Kvinnotryck* nr 4/2001)

Hur ska man då förstå dessa båda motsatta upplevelser av vem som står vart i kampen om tolkningsföreträde; vem som är dominerande och vem som är dominerad? Tydligt är i varje fall att det handlar om en politisk fråga; vi befinner oss på ett politiskt fält. För Lundgren m.fl. är arbetet mot mäns våld mot kvinnor en del i ett politiskt jämställdhetsprojekt; ett ”*livsfarligt och revolutionerande*” sådant. *Slagen dam* är en radikalfeministisk rapport och som sådan inte ”objektiv vetenskap” trots den torra statistiken och författarnas gedigna vetenskapliga erfarenhet. Redan i företalet till rapporten, skrivet av Brottsoffermyndighetens generaldirektör Britta Bjelle, positioneras studien på den politiska arenan. Bjelle antyder här att regeringen står bakom en radikalfeministisk förståelse av mäns våld mot kvinnor när hon skriver att ”[u]ndersökningsresultaten skärper allvaret i regeringens påpekande i *Kvinnofridspropositionen* om att insikterna måste öka om den manliga

kulturens kopplingar till våld mot kvinnor" (Lundgren m.fl. 2001:5). Bjelle ger här, även om hon i stället för patriarkat talar om "den manliga kulturen", uttryck för ett tydligt patriarkatsperspektiv, ett perspektiv som alltså enligt henne, genom kvinnofridspropositionen har stöd hos regeringen.

Samtidigt har Eva Lundgrens analyser av våldets normaliseringsprocess gjort avtryck i kvinnofridslagstiftningen och, skriver Kvinnotryck, fått "betydelse för samhällsutvecklingen" (*Kvinnotryck* nr 4/2001). Lundgren säger själv att hon upplevt att såväl justitieminister Thomas Bodström som dåvarande jämställdhetsminister Margareta Winberg tagit de alarmerande höga siffrorna på allvar (*Kvinnotryck* nr 4/2001).

Det finns alltså visst stöd för uppfattningen att perspektiven i *Slagen dam*, så som Sten Levander hävdar, åtminstone i någon utsträckning är, om inte dominerande så åtminstone accepterade under den här tiden. Den radikalfeministiska kontinuumtanken har vunnit gehör i politiken och man stöter inte på motstånd varje gång man "*kopplar ihop män och makt*".

Debatten kring *Slagen dam* kan liknas vid ett politiskt fält, så som etnologen Jan Fredriksson använder sig av Bourdieus fältteori i sin avhandling om kommunalpolitiken i Helsingborg, så till vida att det "fundamentala värde" som aktörerna på fältet strider om är frågan om "vad som är bäst för samhället" (Fredriksson 2004:31). Författarna till *Slagen dam* vill belysa patriarkatets begränsande inflytande över alla kvinnors livssituation medan kritiker som Sten Levander i stället vill synliggöra en avgränsad grupp våldsamma män och åtgärda de problem som ligger till grund för deras våldsamma beteende. Lundgren m.fl. är alltså politiska aktörer i lika stor utsträckning som vetenskapliga och det politiska projektet består i att "*sticka håll på den självgodas synen på Sverige som världens mest jämställda land*" (*Kvinnotryck* nr 4/2001).

Att författarna har en ironisk inställning till den svenska jämställdhetsdiskursen är tydligt redan i rapportens fullständiga titel; *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige*. Kritiken riktas mot föreställningen om Sverige som jämställt och man menar att jämställdhetsidealet fungerar som ett hinder med följden att kvinnor tonar ner och bagatelliserar erfarenheter som inte överensstämmer med normen om en jämställd relation (Lundgren m.fl. 2001). "*Det är inte lätt att erkänna att man*

blir slagen av sin man när man vet att man borde vara jämställd", menar Jenny Westerstrand (Genus nr 3/2001 s.5). Det politiska projektet består alltså i att förändra synen på jämställdheten så att våld och maktutövning ska kunna förstås och hanteras som just detta. Slagen dam är för författarna därmed något av ett politiskt manifest för detta projekt, vilket gör det lättare att förstå deras besvikelse över den uteblivna "kalabaliken" när resultaten offentliggjordes.

Slagen dam och tystnaden

Ett politiskt fält bärs förutom av huvudaktörerna upp även av andra medverkande som alla fyller olika funktioner i ett nätverk av mötesplatser där striderna utspelar sig (jfr Fredriksson 2004:32). Förutom av Lundgren m.fl. och andra våldsforskare, såsom exempelvis Jerzy Sarnecki och Sten Levander, så befolkas fältet av journalister med uppgift att förmedla information om den aktuella forskningen. Eva Lundgren och Jenny Westerstrand menar i en artikel i Bang att journalisterna i det här fallet underlåtit att utföra denna uppgift. Även om "tigandets tid" är förbi för de misshandlade kvinnorna, som hävdas i företalet till Slagen dam, så menar de att resultaten om inte tystats ner så i alla fall ignorerats i "media" (Lundgren och Westerstrand 2001). Kritiken riktas framför allt mot *Dagens Nyheter*, *Aftonbladet* och *SVT*, som inte presenterade de "uppseendeväckande nya siffrorna" i Slagen dam som en viktig nyhet. *Reaktionerna från några av de tyngsta medieaktörerna när vi nu presenterat studien visar att här finns mer än en hund begraven. Utmanar man, vilket resultaten har gjort, bilden av den svenska jämställdheten får man räkna med motstånd. Följaktligen drog Dagens Nyheter, Aftonbladet och SVT genast lansarna till försvar för uppfattningen att våld mot kvinnor är ett 'jätteviktigt', men trots allt ganska litet problem*" (Lundgren och Westerstrand 2001:23).

Här är det intressant att fundera över vad medias uteblivna reaktioner – deras tystnad om man så vill – liksom författarnas upprörda känslor, bottnar i. Med Bourdieus fältteori i minnet, där tystnad är ett sätt att upprätthålla makten, kan medias bristande rapportering förstås som en medveten strategi. Detta är också Lundgrens och Westerstrands tolkning: medias avsikt med tystnaden är att bevara den ortodoxa föreställningen om Sverige som

jämställt. Eva Österbergs användning av begreppet tystnad liknar Bourdieus och hon påpekar att man tiger när man inte vill ta ställning eller binda sig (Österberg 1991:177). Tystnaden kan alltså vara ett *"uttryck för ett medvetet val av taktik. Man tiger istället för att tala. Man tiger för att hinna fundera eller förbereda sig bättre på strid. Man tiger för att inte ställa till det värre just då"* (Österberg 1991:178).

Dagens Nyheters rapportering om *Slagen dam* begränsades, enligt Lundgren och Westerstrand, till en blänkare i marginalen och en *"hånfull ledare"* den 21 maj där ledarskribenten Hanne Kjöllér sågar undersökningen (Lundgren och Westerstrand 2001:24). SVT däremot valde att titta helt. Redaktören Judith Ek ska, enligt Lundgren och Westerstrand, ha hävdat att *"de hade tyckt att det var så fruktansvärda siffror och så omskakande uppgifter att de känt sig tvungna att 'kontrollera saken'. Sagt och gjort, man ringde runt till ett antal 'experter' vilka samstämmigt, enligt Ek, hade avfärdat våra resultat"* (Lundgren och Westerstrand 2001:24). Ek hade enligt författarna inte läst rapporten utan refererade till rykten hon hört om Eva Lundgren.

Lundgren och Westerstrand ger alltså två tänkbara förklaringar till varför *Slagen dam* möttes av tystnad: jämställdhetsdiskursen och Eva Lundgrens person. Författarna menar att om man utmanar jämställdheten som de gjort i rapporten, får man räkna med att medierna drar öronen åt sig. *"Gemensamt för DN:s och SVT:s reaktioner är en vägran att låta nya forskningsrön påverka världsbilden" [...] "Bilderna av Sverige som jämställt får inte hotas och man tänker inte lyssna på något som kan kasta annat ljus över förhållandena"* (Lundgren och Westerstrand 2001:24).

För Lundgren och Westerstrand är tystnaden i media ett exempel på en medveten politisk handling i projektet *"att upprätthålla bilden av Sverige som jämställt"*. *"DN:s och SVT:s reaktioner på resultaten kan sålunda tolkas som att båda parter är inbegripna i att framhäva jämställdheten, och i att dölja våldet. Skillnaden är att pressen har till uppgift att kritiskt granska sin omvärld, inte att försvara och upprätthålla föreställningar om Sverige som jämställt och dölja kvinnors livsvillkor och erfarenheter av våld"* (Lundgren och Westerstrand 2001:26). Det författarna påtalar här är alltså att journalister medverkar i kampen om tolkningsföreträde på politiska fält; att de är självständiga aktörer i lika stor utsträckning som exempelvis forskare och andra.

Etnologen Malin Ideland har studerat hur journalister arbetar utifrån olika mallar för hur nyheter ska presenteras; mallar som enligt Ideland både kan användas medvetet för att föra fram ett visst budskap eller oreflekterat för att klara den höga arbetstakten (Ideland 2003:41). Men samtidigt kan den uteblivna nyhetsrapporteringen tolkas som resultatet av en krock mellan två olika fält, ett politiskt och ett journalistiskt (jfr Ideland 2003:41). Den kamp om "rätten att definiera mäns våld mot kvinnor" som är central för Lundgren och Westerstrand på det politiska fältet där Slagen dam placerar in sig, behöver inte vara medias drivkraft. På ett journalistiskt fält handlar kampen kanske snarare om lösnummerförsäljning och tittarsiffror. Ett resultat som för forskare ter sig revolutionerande och värt att väcka "kalabalik" kanske därför på det journalistiska fältet inte ens når nyhetsplats.

En stor del av maktspelet på ett fält handlar om att vinna erkännande såsom aktör hos de andra aktörerna (Fredriksson 2004:34f). Ett erkännande krävs för att tillåtas handla oavsett om man så att säga är "med- eller motspelare". Även om Lundgren och Westerstrand alltså är besvikna över det uteblivna mediala intresset för Slagen dam så accepterar de, genom att rikta kritiken mot vissa medier – i det här fallet Dagens Nyheter, Aftonbladet och SVT – dessa som legitima aktörer på detta politiska fält. Det är dessa "*de tyngsta medieaktörerna*" de väljer att bemöta i sin kritik trots att "tystnad" kanske rådde även i andra medier. Vem som helst kan alltså inte agera på ett givet fält; såväl för ortodoxa som för heterodoxa krävs ett visst symboliskt kapital, vissa förkunskaper om den doxa vilken kampen gäller eftersom grunden för alla fält är att de bärs upp av vissa värden som är eftersträvarsvärda för alla aktörer (Fredriksson 2004:31).

Samtidigt som Lundgren och Westerstrand, genom sin kritik, erkänner vissa medier som respekterade aktörer på fältet, misstänker de att de själva inte åtnjuter samma erkännande hos dessa medier. Deras forskning respekteras inte utan betraktas som "sektaristisk" och möttes därför med tystnad. "*Som de kritiska journalister man menade sig vara tänkte man inte låta sig luras av tendentiös forskning med sektaristiska förtecken som överdriver våldets omfattning*" (Lundgren och Westerstrand 2001:23). Istället för att läsa rapporten grundar sig slutsatserna, menar Lundgren och Westerstrand, på rykten om Eva Lundgrens person. "*Att jag innehar en professur i sociologi med*

särskild inriktning mot våld mot kvinnor vid Uppsala Universitet och har mer än 20 års erfarenhet av att bedriva forskning i ämnet väger däremot lätt" (Lundgren och Westerstrand 2001:24).

Feministisk tid

De ortodoxa aktörerna på fältet avgör vad som legitimt kan sägas utan att förkastas såsom struntprat, och av vem (Moi 1994:6). Lundgren och Westerstrand menar att de som utmanare av jämställdhetsdiskursen, som heterodoxa, inte tillåts tala utan tystas av ortodoxa medier. En undersökning signerad Eva Lundgren, vilket hon själv påpekar, ratas trots hennes professur och tjugoåriga erfarenhet.

Men styrkeförhållandet mellan ett fälts olika aktörer, mellan ortodoxa och heterodoxa, står alltid på spel (Bourdieu 1991:132ff). Eller som Fredriksson formulerar det: *"Relationerna mellan fältets aktörer ändrar hela tiden karaktär, nya aktörer träder in på arenan och andra färdigheter och dispositioner efterfrågas än tidigare. Successivt sker en omprövning av fältets centrala värden"* (Fredriksson 2004:35).

När *Slagen dam* kom ut var feminismen trendig. De politiska partierna slogs om vem som kunde presentera de mest feministiska partiprogrammen, partiledarna kallade sig "feminister" och samhällsinstitutioner arbetade fram jämställdhetsplaner. Trots känslan av att ha blivit nertystad, menar Lundgren därför att *Slagen dam* kan ha kommit precis "rätt i tiden" (*Kvinnotryck* nr 4/2001). *"Det känns förstås positivt på vissa sätt med den här feministsmittan för oss som varit med länge och erfarit hur det är att bli nedtryckt för att vi är feminister. Nu har det ju blivit rena honnörsordet på samma sätt som jämställdheten"* (*Kvinnotryck* nr 4/2001). Om man tidigare sett maktanalyser av den radikalfeministiska typ Lundgren ägnat sig åt som oseriösa, så, menar hon, har denna inställning nu förändrats något.

Ett år efter utgivningen av *Slagen dam* menar Eva Lundgren att den bild av mäns våld mot kvinnor som målades upp där börjat vinna gehör. Boken har tryckts i ny upplaga och tas upp i utbildningar över hela landet och har översatts till engelska. *"Det finns en väldigt stark föreställning i Sverige om att*

våld mot kvinnor är något speciellt. Vår forskning går emot det bilden, men det verkar som om folk med tiden börjar ta den till sig" (www.uu.se 15/4 2002).

Källor och litteratur

Aftonbladet 22/8 2000: Stenius, Yrsa: "Mannen är hotad till livet – av kvinnan".

— 15/5 2001: Mårtensson, Mary: "Rent nonsens om våld mot kvinnor".

Bourdieu, Pierre 1991 [1984]. *Kultur och kritik. Anföranden av Pierre Bourdieu*. Göteborg: Daidalos.

Dagens Nyheter 21/5 2001: Kjöllér, Hanne: "Forskare på fel sida om dörren".

Faktablad från regeringskansliet 1999: "Kvinnofrid – en sammanfattning av regeringens proposition 1997/1998:55".

Fredriksson, Jan 2003: *Politisk kultur och samhällsengagemang. En etnologisk studie av den parlamentariska vardagen i Helsingborg*. Stockholm: Carlssons.

Genus nr 3/2001: Palm, Mimmi: "Utbrett våld mot kvinnor".

Ideland, Malin 2002: *Dagens gennyheter. Hur massmedier berättar om genetik och genteknik*. Lund: Nordic Academic Press.

Kvinnotryck nr 4/2001: Svenberg, Jenny: "Jag blir gärna jämställdhetsminister".

Levander, Sten 2002: "Biologister och sociologister – klok och ond vs dum och god". Föreläsning under *Finns 'biologismen'?* SLU Uppsala 10/4 2002.

Lundgren, Eva m.fl 2001: *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsundersökning*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.

Lundgren, Eva och Westerstrand, Jenny 2001: "Våldet som kom bort. Eva Lundgren och Jenny Westerstrand om mottagandet av rapporten Slagen dam" i *Bang* nr 2/2001.

Moi, Toril 1994: "Att erövra Bourdieu" i *Kvinnovetenskaplig Tidskrift* nr 1/ 1994, s. 3-25.

Rabinowicz, Wlodek 1997: "Om tal och tystnad i spel – på lek och allvar" i Andersson, Hans och Österberg, Eva (red) 1997. *Tystnader*. Lund: Lund University Press.

www.uu.se, 15/4 2002: Interna nyheter från Uppsala Universitet. Hult, Annica: "Prisbelönt feminist".

Österberg, Eva 1991: "Tystnadens strategi. Miljö och mentalitet i de isländska sagorna" i *Historisk tidskrift* (Stockholm) nr 2/1991.

